

طرحنامه

بایسته‌های مربیان قرآن

اخلاقی، علمی، مهارتی

فتح اله نجارزادگان

فهرست موضوعات

کلیات

- مقدمه: چند نکته ضروری درباره طرحنامه ۵
- ضرورت تدوین طرحنامه ۵
- استعدادسنجی مربیگری قرآن ۶
- آسیب‌شناسی مربیان قرآنی ۶

بایسته‌های اخلاقی مربیان

- بایسته‌های اخلاق (منش‌های) بندگی ۶
- بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) فردی ۶
- بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) اجتماعی ۷
- احتراز از آفات عالمان ۷

بایسته‌های علمی مربیان قرآن

- محور اول: بایسته‌ها در شناخت قرآن (نگاه درون قرآنی به قرآن) ۷
- تحلیل پاره‌ای از عناوین و اوصاف قرآن در قرآن ۷
- ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی کنون ۷
- اهداف قرآن ۸
- انتظار قرآن از مربیان و انتظار مربیان از قرآن ۸
- انتظار قرآن ۸
- انتظار از قرآن ۸
- نظام تعالیم و بافت قرآن ۸
- نظام هرمی شکل ۸
- نظام صنفی ۸
- نظام گروه‌بندی ۸

- شیوه‌های بیان معارف در قرآن ۹
- آیات زندگی (آیات کاربردی‌تر در زندگی) ۹
- مفاهیم پایه و اساسی (کلیدی) در قرآن ۱۱
- مفاهیم اساسی در حوزه باور و گواهی ۱۱
- مفاهیم اساسی (پایه) در حوزه بینش و آگاهی ۱۲
- مفاهیم اساسی در حوزه منش و رفتار ۱۲
- مفاهیم اساسی در حوزه تحریک و انگیزش ۱۲
- محور دوم: بایسته‌های در شناخت ارتباط قرآن با اهل بیت (ع) ۱۳**
- چگونگی حضور اهل بیت در قرآن ۱۳
- مناقب اهل بیت در قرآن ۱۳
- حقوق اهل بیت ۱۳
- اهل بیت در سطح ظواهر تنزیل قرآن ۱۳
- اهل بیت در سطح بطون (تأویل) قرآن ۱۳
- پیوند (رابطه) اهل بیت و قرآن ۱۳
- دسته‌بندی روایات اهل بیت درباره معارف قرآن ۱۳
- معارف پیرامونی آیه ۱۳
- معارف محتوایی آیه (گونه‌ها و لایه‌ها) ۱۳
- محور سوم: آشنایی با منابع علمی مرجع (مکتوب و نرم‌افزاری)، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز قرآنی .. ۱۴**
- منابع علمی پایه ۱۴
- آثار قرآنی بزرگان ۱۴
- پایگاه‌های علمی ۱۴
- مراکز قرآنی ۱۴
- کانال‌های اساتید قرآنی ۱۴

بایسته‌های روشی و مهارتی مربیان قرآن

محور اول: روش‌ها ۱۴

محور دوم: مهارت‌ها ۱۵

کلیات

مقدمه: چند نکته ضروری درباره طرحنامه

۱. این طرحنامه، گام نخست در این زمینه است و باید تصحیح و تکمیل شود از جمله باید آن را به چند نفر از متخصصان در حوزه‌های گوناگون سپرد تا موضوعات و منابع آن را در هر بخش تصحیح و کامل و سپس با بازخوانی، یکدست کنند.

۲. آن چه در این طرحنامه آمده در سطح متوسط یا حد نصاب برای امر مربیگری است و باید برای مربیگری در حد کمال، برنامه‌ریزی دیگری کرد.

۳. برخی از سرفصل‌ها و مطالب در این طرحنامه (بلکه برخی از منابع در این طرحنامه) نیاز به تدریس و آموزش دارد و برخی از آنها با معرفی منابع مناسب به عهده مربی نهاده می‌شود تا مطالعه کند.

۴. باید در پایان هر فصل از محورها، چند سطر یا صفحه (به اقتضای بحث) جای خالی و سفید گذاشته شود تا هر کدام از مربیان بنا به معلومات و نیازهای خود آن را پر کنند و برای استفاده خود به کار برند.

۵. این طرحنامه (که باید تکمیل شود) حوزه‌های گوناگون علمی، روشی و مهارتی در امر مربیگری را به صورت اجمالی مرور کرده، و فرصتی برای مربیان فراهم آورده است تا ابعاد موضوع را بشناسد و در صورت تمایل در یکی از موضوعات نیز به صورت تخصصی آموزش ببینند و صاحب نظر شوند.

۶. نباید گمان بریم این طرحنامه (و یا برنامه‌های مشابه آن) بلندپروازی و دست نیافتنی است به نظر ما این گونه نیست یا دست کم همه مطالب آن چنین نیست ضمن آن که می‌توان با برنامه‌ریزی درست و طی چند مرحله آن را اجرایی کرد.

۷. اگر کارگاه‌های آموزشی با متخصصان فن و نیز تبادل تجربیات مربیان با یکدیگر را برگزار کنیم در کوتاه مدت می‌توانیم سطح علمی و مهارتی مربیان را در حد مطلوب ارتقا بخشیم. به نظر بنده می‌توان مکانی مناسب برای برگزاری کارگاه‌ها از یک روز تا سه روز برگزار کرد و با برنامه ریزی فشرده و حضور متخصصان خُبره، کیفیت کار مربیان را ارتقا داد.

۸. نکته پایانی این که پیشنهاد می‌شود این طرحنامه پس از تکمیل و تصحیح در چند نسخه مکتوب در اختیار افراد خُبره و به صورت نرم افزاری در اختیار همه مربیان قرار گیرد و اگر نقطه نظری بود اعمال و سپس به صورت گسترده منتشر شود.

ضرورت تدوین طرحنامه

به نظر ما برای درک این ضرورت، کافی است به این نکته توجه کنیم که قرآن، کتاب خدا و امانت اوست و همگان مسئولند آن را از هر نظر پاس دارند پس بدون دانش و مهارت لازم نباید به این عرصه وارد شد. ضمن آن که دنیای امروز، جهان ارتباطات (دهکده جهانی) است و اندک انحرافی دامن دیگران را فرا

می‌گیرد. باز امر مربیگری نوعاً شخصی است. یعنی: هر کس بنا به تلاش شخصی خود در این امر موفقیت کسب می‌کند با آن که استعدادهای فراوانی در بین جامعه قرآن دوستان، اعم از حوزویان و دانشگاهیان و به ویژه معلمان آموزش و پرورش در این زمینه وجود دارد که باید به آنان کمک کرد تا آن را کشف کند و برای خدمت به قرآن به کار گیرند؛ این طرحنامه می‌تواند گامی کوچک در این باره باشد.

استعدادسنجی مربیگری قرآن

این سنجش نیاز به مطالعات کارشناسی دارد تا ابتدا نیازها و انتظارات اقصای گوناگون جامعه را نسبت به قرآن در دو دسته نیازهای ثابت و نیازهای متغیر بشناسد سپس آنها را دسته‌بندی کند. آن گاه به مربیان کمک کنند تا استعداد خود را برای ورود به یکی از عرصه‌های قرآن بشناسند و الزامات آن را تحصیل کنند. بدیهی است ورود به عرصه مربیگری نیاز به یک سلسله شرایط و استعدادهای اولیه دارد که باید احراز شد.

آسیب‌شناسی مربیان قرآنی

آسیب‌شناسی مربیگری قرآن بر اثر کاستی‌ها و نقصان‌ها در سه محور بایسته‌های اخلاقی، علمی، مهارتی و روشی مربیان (که خواهید دید) پدید می‌آید و باز نیاز به مطالعات کارشناسی در حوزه نظری و میدانی دارد.

بایسته‌های اخلاقی مربیان

در این محور بایسته‌های اخلاقی مربیان در دو سطح حد نصاب و حد کمال از منبع عقل و نقل شناسایی و شیوه‌های تخلق به آنها نیز ارائه می‌گردد. بایسته‌های اخلاقی مربیان را می‌توان در سه حوزه اخلاقی بندگی، فردی و اجتماعی تقسیم کرد و سپس آفات عالمان را به آن افزود و مربیان را از آن برحذر داشت.

یک: بایسته‌های اخلاق (منش‌های) بندگی

خوف و رجا (زمر/۹)، قدرشناسی از خداوند به ویژه به دلیل جایگاه ارزشی تعلیم و مقام معلمی (بقره/۲۶۹، رعد/۱۹، حج/۵۴، مجادله/۱۱)، تسلیم و عمل به آموزه‌های وحیانی (زمر/۵۵، انعام/۱۵۵)، خشیت (فاطر/۲۸)، تهجد (زمر/۹)، خوف و رجا (زمر/۹)، اخلاص (کهف/۱۱۰)، توکل (یوسف/۶۷، ابراهیم/۱۲-۱۱)، حُسن ظن (زمر/۵۴-۵۳)، رضا (ص/۳۰ و ۴۴، یوسف/۸۶)، ذکر و دعا (آل عمران/۴۱ و ۱۹۱، بقره/۱۸۶، اعراف/۲۰۵) و...

دو: بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) فردی

رتبانی در تعلیم کتاب (آل عمران/۷۹)، تلاوت مستمر آیات (مزمّل/۵-۱ و ۲۰، بقره/۱۲۱)، عزّت نفس (قصص/۲۴)، فروتنی (لقمان/۱۸، فرقان/۶۳)، قناعت (روم/۳۷، نجم/۲۴، نساء/۳۲) و...

سه: بایسته‌های اخلاقی (منش‌های) اجتماعی

همراه با خداجویان (کهف/۲۸، شعراء/۲۱۵)، مژده به رحمت، و بیم از کیفر (نساء/۱۶۵، هود/۳-۲، احزاب/۴۶-۴۵)، رویکرد اصلاحی (هود/۸۸)، عفو و گذشت (یوسف/۹۲، نساء/۱۴۹)، سلام کردن (نور/۲۴ و ۶۱)، صبر (انفال/۴۶، رعد/۲۴) و

چهار: احتراز از آفات عالمان

پاره‌ای از این آفات عبارتند از: دعوت دیگران به نیکی و غفلت از خویش (بقره/۴۴)، اختلاف پس از علم و آگاهی (بقره/۲۱۳، شوری/۱۴-۱۳)، گرایش به طاغوتیان و تثبیت ظالمان (نساء/۵۲-۵۱)، کتمان و انکار حقایق (بقره/۱۴۶ و ۱۷۴)، انتساب دروغ به خداوند و سوء استفاده از موقعیت خود (بقره/۷۹)، دلبستگی به حیات دنیا و غفلت از آخرت (نجم/۲۹-۲۸)، بالیدن به علم و پندار بی‌نیازی (غافر/۸۳، قصص/۷۸، زمر/۵۰-۴۹) و

منابع این بخش: باید با استفاده از کتاب‌های تفسیری، روایات اهل بیت و کتاب‌های اخلاقی تربیتی این محور را تکمیل و شرح و بسط داد.

بایسته‌های علمی مربیان قرآن

این بخش، سهم بسزایی در امر مربیگری دارد و در آن در چند محور بایستگی‌های علمی شناسایی و به مربیان برای مطالعه یا تعلّم (فراگیری به صورت آموزش) معرفی می‌گردد. این محورها عبارتند از:

محور اول: بایسته‌ها در شناخت قرآن (نگاه درون قرآنی به قرآن)

چند امر در این محور ضروری است که بدین شرحند:

یک: تحلیل پاره‌ای از عناوین و اوصاف قرآن در قرآن

قرآن (واقعه/۸۰، زخرف/۳ و...)، کتاب (بقره/۲ و...)، ذکر (آل عمران/۵۸، انبیاء/۵۰ و...)، نور (نساء/۱۷۴، مائده/۱۵)، حکمت (جمعه/۲، قمر/۵-۴، اسراء/۳۹)، کلام الله (توبه/۶، بقره/۷۵)، هدایتگر (بقره/۱۸۵، آل عمران/۱۳۸، نمل/۷۷ و...)، شفابخش (اسراء/۸۲)، حدیث و احسن الحدیث (طور/۳۴، کهف/۶، زمر/۲۳)، فرقان (فرقان/۱)، نور (نساء/۱۷۴، مائده/۱۵)، بیم دهنده و مژده آور (فصلت/۴ و...) و

دو: ویژگی‌های قرآن نسبت به سایر کتاب‌های آسمانی کنون

جهان شمول و جاودانه (تکویر/۲۷، انعام/۱۹، مدثر، ۳۶، فرقان/۱)، میزان حق و قول فصل (فصلت/۴۲-۴۱، طارق/۱۴-۱۳)، مهیمن و قیّم (مائده/۴۸، کهف/۲)، همانندناپذیر و تحریف‌ناپذیر (عنکبوت/۴۸، حجر/۹، فصلت/۴۲-۴۱)

سه: اهداف قرآن

یادآوری و غفلت‌زدایی (تکویر/۲۷، انبیاء/۲۴، ص/۱ و...)، انذار و تبشیر (فصلت/۴-۳ و...)، خروج از تاریکی‌ها و هدایت به سوی نور (ابراهیم/۱ و...)، مدلل کردن بینش‌های درست (نساء/۱۷۴)، تبیین اختلاف‌ها و تمییز حق (نحل/۶۴) و

چهار: انتظار قرآن از مربیان و انتظار مربیان از قرآن

انتظار قرآن: انتظار قرآن از همگان به ویژه مربیان قرآنی را می‌توان در چند گام بدین صورت ترسیم کرد. گام اول: شناخت درست و همه جانبه از قرآن (با عناوین یاد شده در بندهای قبلی)، باور به قرآن و افزایش و تعمیق آن (انفال/۲، مدثر/۳۱، نساء/۱۳۶)

گام دوم: درک جایگاه آگاهان به قرآن در تعبیر «قاریان» (علق/۳-۱، مزمل/۲۰، اسراء/۱۰۶، نحل/۹۸، «تالیان» (بقره/۱۲۱، یونس/۶۱، نمل/۹۲)، «مرتلان» (مزمل/۴)، «معلمان» (آل عمران/۷۹ و ۱۶۴)، «متدبران» (ص/۲۹) «اوتواالعلم» (عنکبوت/۴۹، سباء/۶)

گام سوم: تلاوت پیوسته آیات (مزمل/۵-۱ و ۲۰، بقره/۱۲۱)

گام چهارم: تدبر و فهم (از فهم بسیط تا مراتب ژرف و ژرف‌تر)، (ص/۲۹، قمر/۲۲)

گام پنجم: افزایش و تعمیق باور به قرآن (انفال/۲، مدثر/۳۱، نساء/۱۳۶)

گام ششم: تمسک به آموزه‌ها و تسلیم در برابر کلام خدا (اعراف/۱۷۰)

گام هفتم: انس و زندگی با قرآن

انتظار از قرآن: برای آن که انتظار از قرآن درست و واقع‌بینانه باشد باید، ابتدا نیازهای خود را در بعد عقلی (نظری و عملی)، فطری (میل به پرستش، جاودانگی، حقیقت‌جویی، زیبایی و...)، عاطفی (کنش‌ها و واکنش‌ها) و اخلاقی بشناسیم سپس آنها را به ترتیب اولویت طبقه‌بندی کنیم و در گام بعد بررسی کنیم قرآن، کدام دسته از خواسته‌ها و نیازها را بر می‌آورد.

پنج: نظام تعالیم و بافت قرآن

نظام هرمی شکل: در این نظام، رأس هرم، کلمه طیبه توحید و اضلاع آن، هستی‌شناسی، سرگذشت گذشتگان، فرجام‌شناسی راه و راهنماشناسی، برنامه‌های عملی (شامل همه خلق‌ها، و احکام عبادی، فردی و اجتماعی) است.

نظام صنفی: در این نظام، تعالیم وحی به اصناف گوناگون معرفت‌شناسی، اعتقادی، احکام فقهی حقوقی دسته‌بندی می‌شود.

نظام گروه‌بندی: آیات در این نظام در دو گروه عمده قرار می‌گیرند

الف: آیات درباره شناخت خداوند با بیان اوصاف و اسمای او (مانند آیات آخر سوره حشر)

ب: آیات برای شناخت خدا با بیان مناسبات حقتعالی با نظام هستی اعم از نظام تکوین و تشریح؛ غیب و شهود؛ گذشته و حال و آینده؛ مُلک و ملکوت و...

نظام ساختاری: ساختار قرآن از محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ، ظواهر و بطون (تأویل و تنزیل)، صریح و کنابه، مکی و مدنی و...

شش: شیوه‌های بیان معارف در قرآن

استفاده از برهان، تمثیل، جدال احسن، گزینش صحنه‌های تاریخی، تکمیل، تصحیح و ابطال دیدگاه‌ها در اثنای گزارش، تبیین سیر عمودی پدیده‌ها، داوری قاطع، پیوند تعالیم نظری با منش‌های اخلاقی و تربیتی، نوآوری‌های معرفتی، تکرار مطالب، تبیین معارف به صورت متقابل (رودررو)، طرح پرسش، بیان حقایق از زبان حیوانات مانند: هدهد، مورچه و چند شیوه دیگر.

هفت: آیات زندگی (آیات کاربردی‌تر در زندگی)

در این بخش حدود دویست آیه از قرآن که همواره به نیازهای مخاطبان نزدیک‌تر و کاربردی‌ترند گزینش می‌شود؛ مربیان باید تفسیر، نکته‌ها و پیام‌های این آیات را به خوبی بدانند. به طور نمونه می‌توان این آیات را «آیات زندگی» نامید.

سوره حمد ← تمام آیات سوره

سوره بقره ← ﴿ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ﴾ (آیه ۲)،

﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ﴾ (آیه ۲۱)، ﴿وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوْا الصّٰلِحٰتِ اَنْ

لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ كُلَّمَا رُزِقُوْا مِنْهَا مِنْ

ثَمَرَةٍ رُزِقُوْا قَالُوْا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاَتُوْا بِهٖ

مُتَشٰبِهًا وَلَهُمْ فِيْهَا اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ﴾ (آیه ۲۵)،

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً قَالُوْا

اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ يُّفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ

وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّيْ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ﴾ (آیه ۳۰)، ﴿وَاسْتَعِيْنُوْا

بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰةِ وَاِنَّهَا لَكَبِيْرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخٰشِعِيْنَ﴾ (آیه ۴۵)، ﴿بَلٰى

مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُّحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ﴾ (آیه ۱۱۲)، ﴿بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا

قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَّا يَقُوْلُ لَهُ كُنْ فَيَكُوْنُ﴾ (آیه ۱۱۷)، ﴿وَإِذِ ابْتَلٰى

إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا
 قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿آيَه ١٢٤﴾، ﴿وَمَنْ
 يَرْغَبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي
 الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ (آيَه ١٣٠)، ﴿فَاذْكُرُونِي
 أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ (آيَه ١٥٢)، ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ
 مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (آيَه ١٥٦)، ﴿يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ
 كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (آيَه ١٧٢)، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ
 الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (آيَه ١٨٣)،
 ﴿... هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ﴾ (آيَه ١٨٧)، ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ
 يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (آيَه ١٩٥)، ﴿وَمَا تَفَعَّلُوا مِن خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ
 وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾
 (آيَه ١٩٧)، ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (آيَه ٢١٨)،
 ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا
 وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (آيَه ٢٥٠)، ﴿اللَّهُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا
 فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا
 بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ
 عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ
 حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (آيَه ٢٥٥)، ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا
 يُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ
 الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ
 النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (آيَه ٢٥٧)، ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ
 يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو
 الْأَلْبَابِ﴾ (آيَه ٢٦٩)، ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا
 وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾، ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (آیه ۲۸۱)، ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَّا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ* لَّا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَّا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَنَا طَاقَةً لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (آیات ۲۸۵-۲۸۶)

آیات زندگی در سایر سوره‌ها نیز به همین صورت فهرست می‌شوند:

هشت: مفاهیم پایه و اساسی (کلیدی) در قرآن

پاره‌ای از تعابیر در قرآن کلیدی‌اند به گونه‌ای که می‌توان آنها را همانند حلقه‌های اتصال برای سایر معارف قرآن دانست. پس اگر معنای آنها به خوبی درک شود بسیاری از معارف شناخته خواهند شد. این تعابیر را می‌توان در چند حوزه بدین صورت، دسته‌بندی کرد:

الف: مفاهیم اساسی در حوزه باور و گواهی

۱. توحید: توحید اصل الاصول بنیادی و روح تعالیم وحی است و مباحث محوری آن عبارت است از: توحید ذاتی، توحید خالقی، توحید ربوبی (معناشناسی «رب»، ادله توحید ربوبی، ویژگی‌های ربوبیت حقتعالی، شئون ربوبیت حقتعالی در تکوین و تشریح وجوه معنایی «آیه و آیات» و دلالت آنها بر توحید ربوبی تکوینی و تشریحی)، توحید الوهی (معناشناسی إله و لفظ جلاله الله، ادله توحید الوهی)، توحید عبادی (معناشناسی عبادت، ادله توحید عبادی، پیوند توحید خالقی، ربوبی، الوهی و عبادی، حکمت عبادات، مراتب عبادت)، توحید در ولایت، نصرت، رازقیت، اطاعت.

۲. کفر و شرک و نفاق: کفر (وجه معنایی کفر، کفر ارزشی، ابعاد کفر اعتقادی: کفر به مبدأ، معاد، رسالت و...)، شرک (ابعاد و مراتب شرک، برهان ناپذیری شرک و سبکسری و سفاهت مشرک)، نفاق (معناشناسی نفاق، نشانه‌های نفاق و منافق)

۳. دین، اسلام و ایمان: دین (وجه معنایی دین، ویژگی‌های دین اسلام به طور عام، اوصاف دین اسلام به طور خاص، عدم اکراه در دین)، اسلام (وجه معنایی اسلام)، ایمان (معناشناسی ایمان، مراتب ایمان، ابعاد ایمان - ایمان به مبدأ، معاد، رسالت، ولایت، کتب آسمانی، فرشتگان - پیوند ایمان با عمل، ایمان و کفر

ب: مفاهیم اساسی (پایه) در حوزه بینش و آگاهی

۱. عقل و قلب، علم و حکمت و جهل: عقل (معناشناسی عقل و واژگان متضاد و مترادف مانند: لب، حلم، نُهی، سَفیه و ... ارزش عاقلان)، قلب (معناشناسی قلب، رابطه قلب و عقل)، علم (علم، نعمت و آیت خدا، ارزش عالمان، شرافت علوم خاص، نکوهش عالمان، مسئولیت‌های عالمان)، حکمت (معناشناسی حکمت، اهدای حکمت، انبیا و تعلیم حکمت، رابطه حکمت و علم)، جهل (معناشناسی جهل، اساس جهالت‌ها، جهالت‌های اخلاقی)

۲. حق و باطل، هدایت و ضلالت، حیات و ممات: حق (منشأ حق، معناشناسی حق، تمثیلات حق)، باطل (معناشناسی باطل، تشبیهات (تمثیلات) باطل)، هدایت (وجه معنایی هدایت، هدایت تکوینی، تشریحی، پاداش ثانوی)، حیات (معناشناسی حیات، ابعاد و مراتب حیات، حیات جاودانه و قطعی)، موت (معناشناسی موت، ابعاد و مراتب موت)

ج: مفاهیم اساسی در حوزه منش و رفتار

۱. تقوا: تقوا (معناشناسی تقوا، ابعاد تقوا، مراتب تقوا، آثار دنیوی و اخروی تقوا)

۲. منش‌های بندگی، فردی و اجتماعی: منش‌های بندگی (توبه و استغفار، توکل، ذکر و دعا، شکر، حسن و ظن و عدم یأس، خوف و رجا)، منش‌های فردی و اجتماعی مثبت و منفی (عجب، بخل، قناعت، فروتنی، صبر، تفرقه، قطع رحم، اسراف، حسادت و استکبار)

۳. عمل صالح و فاسد: عمل صالح (معناشناسی عمل صالح، مترادف‌ها و متضادها، گونه‌های عمل صالح - تعبدی و توصیلی -، ارزش عمل صالح)، عمل فاسد (معناشناسی، گونه‌ها)

د: مفاهیم اساسی در حوزه تحریک و انگیزش

۱. مژده تفضل و پاداش، بیم کیفر: مژده (مژده‌های زود هنگام، پاداش‌های ابدی بهشت، ابعاد پاداش‌ها)، کیفر (کیفرهای دنیوی زود هنگام، کیفر رستاخیز و دوزخ، ابعاد کیفرها)

۲. جاذبه محبت: (معناشناسی محبت، مراتب محبت)

۳. وسوسه‌های شیطان و نفس سرکش: (شناخت شیطان، مهارت‌ها و شیوه‌های فریبکاری، شیطان و نفس)

۴. جاذبه حیات دنیا: (حکمت زیستن در دنیا - آزمون و تجهیز - تشبیهات حیات دنیا)

منابع محور اول: باید برای هر کدام از عناوین هشت‌گانه در این محور چند منبع مفید و پر بار توسط متخصصان فن، شناسایی و معرفی شود. به طور نمونه درباره عناوین اول تا ششم می‌توان به این منابع اشاره کرد: قرآن‌شناسی، آیت‌الله مصباح؛ قرآن در قرآن، آیت‌الله جوادی؛ قرآن در قرآن دکتر نجارزادگان، مقدمه جلد اول تفسیر تسنیم آیت‌الله جوادی، آشنایی با قرآن شهید مطهری. برای عنوان هفتم و هشتم نیز باید با

استفاده از تفاسیر و منابع مناسب دیگر، شرحی کوتاه درباره آیات نگاشت.

محور دوم: بایسته‌ها در شناخت ارتباط قرآن با اهل بیت (ع)

بایستگی‌ها در این محور نیز در چند حوزه بدین شرح است:

یک: چگونگی حضور اهل بیت در قرآن

مناقض اهل بیت در قرآن

تطهیر ویژه (احزاب/۳۳)، جدایی‌ناپذیری از قرآن (عنکبوت/۴۹، فاطر/۳۲)

حقوق اهل بیت

حق معرفت به اهل بیت در ردیف حق خدا و پیامبر (انفال/۴۲، نساء/۵۹، حشر/۷)، حق اطاعت (نساء/۵۹)، حق ولایت (مائده/۵۶-۵۵، مائده/۳ و ۶۷)، حق مرجعیت دینی و علمی (نحل/۴۳-۴۲)، حق مودت (شوری/۲۳)، حقوق مالی (انفال/۴۲، حشر/۷) و ...

اهل بیت در سطح ظواهر تنزیل قرآن

(احزاب/۳۳، طه/۱۲۲، آل عمران/۶۱، نساء/۵۹ و ...)

اهل بیت در سطح بطون (تأویل) قرآن

(قصص/۵، رحمن/۲۲-۱۹ و ...)

دو: پیوند (رابطه) اهل بیت و قرآن

ثقل و عدل قرآن (سنن ترمذی: ج ۵، ص ۶۶۲ و ...)، وارثان قرآن (فاطر/۳۲)، آگاهان و ناطقان قرآن (کافی: ج ۸، ص ۵ و ...)

سه: دسته‌بندی روایات اهل بیت درباره معارف قرآن

روایات اهل بیت درباره معارف قرآن را می‌توان در دو دسته کلی، طبقه‌بندی کرد:

الف: معارف پیرامونی آیه

شامل روایاتی که از فضایل سوره‌ها و آیات، شأن نزول و به طور کلی معارف بیرونی آیه یا سوره سخن می‌گوید.

ب: معارف محتوایی آیه (گونه‌ها و لایه‌ها)

شامل روایاتی که از محتوای درونی آیه یا سوره سخن می‌گوید شامل: معنای واژگان، سطح بسیط آیه، سطح تفسیر، سطح تأویل عرفی، سطح تأویل فراعرفی، تعیین مصداق، مصداق اتم و ...

منابع محور دوم: باید برای هر کدام از عناوین سه گانه فوق چند منبع پر بار توسط متخصصان فن

شناسایی و معرفی شود. به طور نمونه برای عنوان اول می‌توان به تفسیر موضوعی قرآن کریم (آموزه‌هایی از فضایل و حقوق اهل بیت در قرآن) اشاره کرد.

محور سوم: آشنایی با منابع علمی مرجع (مکتوب و نرم افزاری)، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز قرآنی
از جمله محورها در بایسته‌های علمی مربیان قرآن آشنایی با منابع مهم علمی مکتوب و نرم افزاری و نیز پایگاه‌های علمی و اطلاع‌رسانی و مراکز قرآنی است. این منابع نوعاً به صورت منبع مرجع مورد استفاده قرار می‌گیرد و غیر از منابعی است که در بندهای هر محور مشخص شده است.

یک: منابع علمی پایه

مانند: الحیاء (ج دوم)، تفسیر المیزان، مجمع البیان، روض الجنان، نمونه، تسنیم، نور، تفسیر اهل بیت (زیر نظر علیرضا برازش)، تفاسیر تک جلدی (مانند تفسیر اصفی فیض کاشانی، تفسیر مبین)، تفاسیر فشرده و روان (مانند ذکر مبارک، تذکار وحی)، تفاسیر موضوعی مانند تفسیر موضوع آیت‌الله جوادی آملی، پیام قرآن آیت‌الله مکارم شیرازی، منشور جاوید آیت‌الله سبحانی، دائرةالمعارف قرآن کریم (مرکز فرهنگ و معارف قرآن)، دانشنامه علوم قرآن (پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی) و... نرم افزار جامع التفاسیر، جامع الاحادیث، پرسمان و...

دو: آثار قرآنی بزرگان

مانند: آثار قرآنی شهید مطهری، آیت‌الله جوادی، آیت‌الله مصباح یزدی، حجة الاسلام قرائتی و حجة الاسلام ری شهری و...

سه: پایگاه‌های علمی

مانند: پایگاه تبیان، رسا، بلاغ، مرکز علمی پاسخگویی به شبهات و پرسش‌های دینی، پرسمان و...

چهار: مراکز قرآنی

مانند مرکز قرآنی سازمان تبلیغات، سازمان اوقاف و...

پنج: کانال‌های اساتید قرآنی

منابع محور سوم: باید منابع این محور توسط افراد خبیره تکمیل شود

بایسته‌های روشی و مهارتی مربیان قرآن

محور اول: روش‌ها

روش‌های حفظ و قرائت قرآن

روش بهره‌مندی (استفاده) از قرآن

روش تدبر در قرآن

روش استفاده و بهره‌گیری از میراث تفسیری معصومان

روش شبهه‌شناسی و پاسخ به شبهات و پرسش‌های قرآنی

شناخت پرسش‌های رایج

روش به کارگیری شعر در انتقال مفاهیم قرآنی

روش به کارگیری داستان در انتقال مفاهیم قرآنی

روش به کارگیری مَثَل در انتقال مفاهیم قرآنی

روش کلاس‌داری در سطح گوناگون (کودکان، نوجوانان، جوانان، عموم مردم)

روش استفاده از تجربیات دیگران به ویژه مربیان موفق

روش استفاده از فضای مجازی

و...

باید برای هر کدام از عناوین فوق چند منبع مفید آموزشی و مطالعاتی توسط متخصصان فن شناسایی و

معرفی شود، پاره‌ای از روش‌ها با مطالعه تأمین می‌شود و پاره‌ای نیاز به آموزش دارد.

محور دوم: مهارت‌ها

پاره‌ای از مهارت‌ها بدین شرحند:

مهارت مخاطب‌شناسی و نیازسنجی مخاطبان

مهارت انتقال مفاهیم قرآنی به گروه‌های گوناگون (کودکان، نوجوانان، جوانان، عموم مردم)

مهارت جذب گروه‌های سنی گوناگون به قرآن

مهارت اجرای مسابقات قرآنی

و...

در این محور نیز باید برای هر کدام از عناوین فوق چند منبع مفید و پربار توسط افراد خُبره شناسایی و معرفی

شود. بخشی از این مهارت‌ها آموزشی و بخشی با مطالعه مربی و یا استفاده از تجربیات دیگران تأمین می‌شود.